

Om juridik

[Om juridik](#) - [Rättsordningen](#) - [Personrätt](#) - [Hur hänvisar jag till lag?](#) - [ebook](#)

VAD är juridik

Juridik är läran om de **formella, bindande rättsregler** som gäller i ett samhälle – och om hur dessa regler **tolkas och tillämpas** i praktiken. Med bindande menas att reglerna är sanktionerade av staten, alltså att det finns möjlighet för myndigheter och domstolar att ingripa om någon bryter mot dem.

Juridikens uppgift är att reglera relationer mellan människor. Det kan vara:

- Privatpersoner sinsemellan – till exempel när du köper en vara eller ingår ett avtal med en vän.
- Människor och företag – till exempel när du är anställd eller handlar i en butik.
- Människor och det offentliga – till exempel i kontakten med myndigheter, polisen eller kommunen.

Sociala regler och formella regler

I vår vardag följer vi många regler, men de är inte alltid av samma typ.

Sociala regler

- Oskrivna och bygger på tradition, moral eller överenskommelser inom en grupp.
- Exempel: att stå i kö, att inte prata med mat i munnen, att inte ljuga för sina vänner.
- Om du bryter mot dem kan det bli sociala konsekvenser (folk blir arga, du får dåligt rykte), men inga juridiska följder.

Formella regler

- Nedskrivna och beslutade av en auktoritet (t.ex. riksdag, regering, myndighet).
- Exempel: trafikregler, arbetsmiljölagar, skollagen.
- Om du bryter mot dem kan det bli juridiska konsekvenser (böter, skadestånd, fängelse).

Reflektion:

Tänk på att samma handling kan styras av både sociala och formella regler. Exempel: Om du misshandlar någon bryter du mot en social norm ("slåss inte") och en formell regel (brottsbalken).

En viktig rättsregel är lag.

Vad är en lag?

En lag är en rättsregel som beslutats av riksdagen och gäller för alla i samhället. Rättsregler formuleras ofta som bestämmelser om rättigheter och skyldigheter.

Exempel på lagar:

- Äktenskapsbalken – reglerar äktenskap och skilsmässa.
- Skadeståndslagen – reglerar ersättning för skador.
- Konsumentköplagen – reglerar köp mellan konsument och företag.

Lag – beslutas av riksdagen. I samhället och gällande rättsordning finns det många fler exempel på rättsregler (mer om dessa längre fram).

Språket i juridiken

Ett kännetecken för juridiken är att språket ofta är **precist och tekniskt**. Många ord och begrepp har en särskild juridisk betydelse som skiljer sig från vardagsspråket:

- "Saklig grund" i arbetsrätten betyder något mer precist än "bra anledning".
- "Fel i vara" i köprätten är en juridisk term som inte bara betyder att något är trasigt.

Varför är språket så exakt?

- För att undvika missförstånd.
- För att det ska vara tydligt vad lagen säger och hur den ska tillämpas.
- För att samma regel ska kunna användas på liknande sätt i olika situationer.

Fundera:

Varför tror du att det är viktigt att använda juridiska termer korrekt, även om de ibland kan kännas svåra?

VARFÖR finns juridiken?

Juridiken finns för att samhället ska fungera på ett **ordnat, rättvist och förutsägbart** sätt. Utan gemensamma och bindande regler skulle konflikter lösas genom makt och våld, inte genom rättvisa och förnuft.

Här är några av de viktigaste syftena med juridiken:

1. Skydda människors rättigheter

- Exempel: Du får inte fängslas utan laglig grund (Regeringsformen). Din egendom är skyddad mot stöld (Brottsbalken).

2. Lösa konflikter på ett rättvist sätt

- Domstolar och andra rättsliga processer avgör tvister opartiskt.
- Exempel: Tvist om en obetald räkning avgörs i tingsrätten.

3. Begränsa makt och förhindra missbruk

- Lagar sätter gränser för vad staten och myndigheter får göra.
- Exempel: Myndigheter måste följa offentlighetsprincipen och kan inte hemlighålla handlingar

utan lagstöd.

4. Skapa ordning och förutsägbarhet

- Vi vet vilka regler som gäller och kan planera våra liv och affärer.

5. Spegla och forma värderingar

- Lagar speglar vad samhället tycker är rätt och fel, men kan också påverka hur vi beter oss.
- Exempel: Rökförbud på restauranger.

Utan bindande rättsregler

Föreställ dig att följande situationer inträffar och det inte finns några lagar:

- Du köper en mobil som inte fungerar – säljaren vägrar ta tillbaka den.
- Din granne tar din cykel – och det finns ingen polis eller domstol att vända sig till.
- En myndighet häktar dig utan att tala om varför – och du har ingen rätt att försvara dig.

Fundera:

- Vilka problem skulle uppstå om vi inte hade bindande rättsregler?
- Vilka av problemen rör relationer mellan privatpersoner och vilka handlar om statens makt?

HUR gör man juridik? - Juridisk metod

Att arbeta med juridik innebär att använda en metod för att lösa problem med hjälp av rättsregler.

Metoden består av fyra steg:

1. Identifiera problemet

- Vad är det juridiska problemet?
- Exempel: Har säljaren levererat varan i tid?

2. Hitta relevant regel

- Leta i rättskällorna: lag, förordning, praxis, förarbeten, doktrin, sedvänja.

3. Tolkningsarbete

- Jämför situationen med regelns ordalydelse.
- Rättsfakta ("om...") och rättsföljd ("...så").

4. Tillämpa regeln

- Dra slutsatsen: vad blir resultatet enligt lagen?

Exempel - Anders arbetsrättsliga problem

1. Anders och hans arbetsgivare har ett problem. Arbetsgivaren anser att Anders inte skött sitt

jobb på sista tiden. Arbetsgivaren vill säga upp Anders, men Anders håller inte med.

2. I lag om anställningsskydd (LAS) finns regler för när uppsägning är ok. I 7 § går att läsa att uppsägning måste ha "saklig grund".
3. Vad innebär "saklig grund"? Saklig grund kan bland annat vara att arbetstagaren inte sköter sina arbetsuppgifter.
4. Om Anders inte har skött sina arbetsuppgifter på så sätt som avses i 7 § LAS kan det finnas saklig grund för uppsägning. Om vi dock bedömer situationen som så att Anders inte har missskött sina arbetsuppgifter till den grad som krävs för "saklig grund", då kan vi inte säga upp Anders.

NÄR används juridik?

Juridiken används i tre huvudtyper av situationer:

Förebyggande

- Avtal och regler skapas för att undvika problem.
- Exempel: Säkerhetsföreskrifter i byggbranschen.

När en konflikt uppstår

- Tvister avgörs av domstol eller annan instans.
- Exempel: Grannar tvistar om tomtgräns.

När någon bryter mot reglerna

- Brott utreds och straffas.
- Exempel: Stöld, misshandel, skattebrott.

From:

<https://juridik.kristiansen.nu/> - Juridik på gymnasiet

Permanent link:

<https://juridik.kristiansen.nu/doku.php?id=omjuridik&rev=1755181262>

Last update: **2025/08/14 14:21**

